

A Nibelung-ének (részlet)

Tizenhatodik kaland

Siegfried meggyilkolása

- 913 Gunther és Hagen gaztetre gerjedőben vadászatot nyitottak álnokul az erdőben. Elejteni akartak éles gerelyeikkel medvét, vadkant, bölényt is. Bátrabbnak képzelni kit kell?
- 914 Siegfried is nagyúri módon velük lovagolt. Tarsolyukban sokféle elemőzsia volt. Egy forrás hús vize mellett éri majd Siegfriedet a vég. Ezt javasolta Brünhild, a Gunther-feleség.
- 915 A bátor levente Kriemhildet felkeresi. Vadászruháját lóhátra felteszi, meg a lovagjait is. Átkelnek a Rajnán. Ez lesz, amit Kriemhilda később mindennél inkább sajnál.
- 916 Megcsókolta a száján Siegfried a szerelmét. „Isten adja meg, úrnőm, a viszontlátás kegyelmét, hogy láthassalak én is, és a te szemed is engem lásson. Mulass jól a rokonaidal. Nekem itthon nincs maradásom.”
- 917 Kriemhildnek eszébe jut a titka, amelyet Hagennek elárult, de nem mer most erről beszélni. Szája panaszra tárult. Siratta a nemes királynő, hogy a világra jött. Zokogott a felesége Siegfried uraság előtt.
- 918 Azt mondta a lovagnak: „Inkább ne menj vadászni! Rosszat álmodtam az éjjel. Két vadkant láttam cikázni egy mezőn, és a virág mind vörösré színeződött. Azért sírok, mert a lelkem aggodalomtól törődött.

Aggodalomteli szívem merényletre gyanakszik.
919 Valaki az életedre tör, mert valaki rád haragszik.
Valaki a halálos ellenséged. Valaki gyűlöl.
Maradj itthon, drága férjem! Ezt tanácsolom tiszta szívből.”

Siegfried felelte: „Drágám, megjövök néhány nap múlva.
920 Nem tudok senkit, aki hozzám gyűlölettel viszonyulna.
Mert hiszen szeret engem az összes rokonod.
És a többi lovagokról ugyanezt mondhatod.”

„Nem, Siegfried, jó uram, nem! Félek, közel a veszted.
921 Láttam egy borzalmas álmot. A völgyet fölkerested
két hegy közt: rád omoltak, és nem láttalak többé.
Ha most tőlem elmégy, sírni fogok örökké!”

Siegfried a kiváló nőt átölelte,
922 és csókolgatta. A csóknak nem volt betelte,
de utána mégis elbúcsúzott a férje.
Nagy bánatára Kriemhild többé nem látta élve.

Indultak. Beügettek egy sűrű erdőbe,
923 hogy majd ott mulatnak. Sok lovag arra jöve,
Gunther és a főudvaroncok nyomában haladt.
Gernot és Giselher inkább otthon maradt.

Számos paripa, málhás, a Rajnán át úszott egy sort.
924 A vadásztársaságnak vittek kenyeret, bort,
továbbá halat és húst és egyéb készleteket,
amit egy ilyen hatalmas király az útra vitet.

Letáboroztak, még innen a zöld erdei lombon,
925 egy mocsár szegélyén, a fölbe nyúló széles dombon,
ahol lesz a vadászat, és ahová a vad az erdőből kifut.
Siegfried is odaért már. Ez a király tudomására jut.

Felmásznak a vadászok a leshelyükre
926 az erdő minden zugában. Így szól a férfi, a büszke,
Siegfried, a nagyerejű hős: „Ki fog itt az erdőben
olyan helyet mutatni nekünk, ahol jár a vad bőven?”

Azt mondta erre Hagen: „Inkább váljunk külön,
927 mielőtt fogni kezdjük a vadakat fülön!
Hadd tudja meg a király úr, ki a legjobb vadász,
és az erdő melyik zugában milyen vaddal ki hogyan csatáz!

A hajtókat és a kopókat arányosan osszuk el!
928 Így mindenki mehet arra, ahol a legjobb vadra lel.
Aki a legjobbat elejti, számíthat kitüntetésre.”
Szétválnak a vadászok, egymást már nem is veszik észre.

929 Azt mondta Siegfried uraság, hogy: „Nekem nem kell vadászeb,
csak egy jó kopó kell, akinek nincs annál szebb,
mint rábukkanni a nyomra, és felhajtani a vadat.”
Így beszélt az a férfi, aki legyőzött számos hadat.

930 Egy öreg vadász hoz akkor egy ügyes kopót,
aki odavezeti a nagy hőst, ahol a bozót
mélyén vadak lapulnak. Amelyik onnan kirohan,
elejtik a vadászok, ahogy ma is teszik sokan.

931 Amit a kopó kihajtott, az lett a zsákmány egésze.
Ledöfte mindet Siegfried, a nagy hős, a Német Alföld merésze.
Olyan gyors a paripája, hogy utolér minden vadat.
Így a vadászat terén is fényes győzelmet arat.

932 Minden tekintetében megállta a helyét.
Az első vad, amelynek szétverte a fejét
a puszta két kezével, egy izmos rozsomák.
Aztán jött egy szörnyű oroszlán. Addig rejtették a fák.

933 A kopó verte fel őt is, akit Siegfried aztán meglőtt.
Elővett erre a célra egy igen erős nyílvevőt.
A lövés után az oroszlán ugrik mindössze hármat.
A Siegfried mellé beosztott vadászok ezzel jól járnak.

934 Ezután további zsákmány: egy bivaly és egy bölény,
négy őstulok és egy rénszarvas: veszélyes csodalény!
Jó lova úgy viharzik, hogy egy vad sem menekül.
Szarvasbika és -tehén is mind-mind terítékre kerül.

935 Amit az eb fölver eztán, az egy jókora vadkan.
Menekülni próbál. Siegfried elébe pattan.
A vadászatot mesterfokon űzi. A vaddisznót nem hagyja.
Az meg eszeveszett haraggal Siegfriedet megtámadja.

936 Kriemhild bátor lovagja karddal vagdalkozik.
Más vadász ilyen cselekedetre aligha vállalkozik.
Siegfried leszúrta a disznót. A kopót pórázra kötötték.
Nagy zsákmányt ejtett a nagy hős. Ezt a burgundok hírül vették.

937 Szóltak a vadászok: „Siegfried úr, ha lehet,
a vadak némelyikének hagyd meg az életet,
különben a hegy és az erdő kihál és kiürül.”
Ezt hallva a merész hős mosolyra derül.

938 Hallatszott mindenféle nagy lárma és harsogás.
Emberektől és ebektől olyan hangos hurrogás,
hogy visszhangzik attól a fenyves és a hegy.
A vad nyomába huszonnégy kutyafalka megy.

939 Sok állat hullott el akkor, amelyre ajzottak íjat.
Számos lovag remélte: ő kapja meg a díjat,
legkiválóbb vadászként. De ez nem lehetséges,
míg a tábortúznél ott van Siegfried, a vadölésben tehetséges.

940 A vadászat befejeződött, és mégsem egészen.
A kik a tűzhöz igyekeztek, vittek sütésre készen
vadpecsenyét és gereznákat lenyúzva.
Hej, de sok jó falat lesz a királyi konyhán nyársra húzva!

941 Hangzanak a királytól olyan értelmű parancsok,
hogy étkezni szeretne. Rivalló kürt szava harsog,
hegyet-völgyet betöltve, hogy mindenki értse meg:
a vitélő nagyurak mind a vadásztanyán gyülekezzenek.

942 Szólt Siegfried egyik vadász: „Uram, a kürt szava
fülembé harsogva jelzi, vár a vadásztanya
téged és mindannyiunkat. Erre válaszolok.”
Zendült harsanva kürtszó, amely a hajtókat hívja, sok.

943 Szólt Siegfried úr: „Magunk is távozzunk a fenyvesből.”
Lova vitte nyugodtan. Vele a hajtók seregestől.
Lármájuktól felugrik egy rettentő vadállat,
egy jó nagy barnamedve. Siegfried ilyen szót hallat:

944 „Felgerjesztem a vadászok mulatni vágyó kedvét.
Eresszétek a kopót el! Amott látok egy medvét.
Magunkkal tereljük, amerre van a szállás.
Vagy zsákmányunk lesz, vagy elfut, de nincs neki többé megállás!”

945 A kopót eleresztik. A medve menekül.
Kriemhild férje nyeregben üldözi egyedül.
Egy köves részhez érve, tovább nem jutott.
Az erős állat azt hihette, hogy Siegfried elől elfutott.

946 Leugrik a lováról a lovag, a verhetetlen.
Rohan a nyomában. Az állat helyzete menthetetlen.
Siegfried elfogta rögtön. A medve meg sem sebezte.
Nem menekülhetett el. A lovag megkötözte.

947 Nem tudta a leventét agyonharapni vagy összetépni.
A nyereghez volt kötözve. A lóval együtt kellett neki lépni.
A hős odavezett a tűzhöz büszkén és jókedvűen,
hogy része legyen a társaságnak szórakozásban, derűben.

948 Látványnak hej, de pompás, amint üget a szállással!
Erős és hatalmas az oldalán a lándzsa.
Sarkantyújáig leér a díszes, drága kard.
Vadászkürtje míves vörösarany lemezekkel takart.

Nincs szebb annál, mint ami rajta volt, vadászruha!
949 Fekete köpönyeget viselt ő, anyaga tafota.
Süvege cobolyprém, kisebb vagyont ér persze.
Hej, milyen fényes paszománnyal volt ékesítve a tegze!

Párducbőrrel volt bevonva ez a gyönyörű tegez,
950 ettől édes illata is volt. Olyan ijhoz tartozik ez,
amelyet felajzani ott van egy tekerő szerkezet.
Ennek munkája segíti, ha kell, a gyenge kezét.

Ruházata többi része tengeri vidra bőre,
951 rajta kivarrva prémés állatok sokféle szőre.
Mindkét oldalán kivillan sok arany fibula.
Így vonult át az erdőn a vadászat bátor ura.

Vitte Balmungot, a széles és roppant értékes kardot.
952 Olyan volt annak az éle, hogy sosem vallott kudarcot,
ha Siegfried sisakra sújtott. Elei metszenek.
A szép ruhájú vadász úr hangulata remek.

Mondom, mivel hibátlan leírásra törekszem:
953 nincs nyilvánzóje, amely a legjobb ne volna, egy sem.
Arany köpüben ül meg a nyílhegy: tenyérynyi széles!
Rögtön meghal az élő, ha megsebzí ez az éles.

Léptet a nemes levente nagyon vadász-mód.
954 Gunther szolgál-népe látja, hogy jön amott.
Futnak elébe, lovának zabláját kézbe vetve.
Látják, hogy a nyereghez oda van kötve egy jó nagy medve.

Miután leszállt a lóról, kioldozta, ahol
955 össze volt kötözve a medve. Teli torokból csahol
az egész kutyafalka, a vadállatot látva.
Az futna a fákhöz. A férfiaknak az ijedségtől a szája tátva.

A medve megriadva a konyhán átrohan.
956 Hej, menekülnek a kukták a tűz mellől sokan!
Hej, de sok üst borul ki, de sokan rúgnak parázsba!
Hej, de sok finom falatnak lett hamuba potyogása!

Az urak és a szolgák felugranak a székről.
957 A medve örjög. A hajtó az ebeket a porárvégről
eloldja. A királytól parancsot erre kap.
Ha nem végződné halállal, jól sikerülne a nap.

Lándzsákkal és nyilakkal, tovább nem heveredve,
958 rohannak a hősök, a bátrak, amerre szaladt a medve.
A kutyák úgy nyüzsögnek, hogy lövés csak kevés megy.
Vadászordítózástól visszhangzik az egész hegy.

- 959 A kutyák elől a medve, ahogy tud, menekül.
Senki utol nem éri, Kriemhild férjén kívül.
Ráemeli a kardját. Azonnyomban leszúrja.
Utóbb aztán a medvét a tűzhöz viszik újra.
- 960 A szemtanúk úgy vélekedtek, hogy Siegfried csakugyan erős.
A szolgák mondták, hogy üljön asztalhoz a sok büszke hős.
Egy szép tisztáson nekilátott a lakomának minden vadölő.
Hej, micsoda remek étek a vadászok elé kerülő!
- 961 Viszont nem jön pohárnok, aki töltené a bort.
Pedig jobb kedveskedésre nem keríthetne sort!
Ha emögött nem lapulna egy aljas, gyáva trükk,
a gyalázattól megmenekülne, aki jelen van, mindegyikük.
- 962 Azt mondta erre Siegfried: „Furcsállom ám azt,
hogy miközben a konyha étellel minket eláraszt,
a gondatlan pohárnok nem hozza a bort!
Ha a kiszolgálás ilyen rossz, nem kerítek több vadra sort!
- 963 Bizony megérdemeltem, hogy jobban ellássanak!”
A király szólt asztala mellől, az álnok, hitvány alak:
„Ami itt most hiányzik, majd bőven megkapod azt.
Ez Hagen hibája. Ő minket szomjan halaszt!”
- 964 Tronjei Hagen felelte: „Tisztelet és alázat!
Azt hittem, király úr, hogy a mai vadászat
Spessartnál esedékes. Én a bort oda küldtem.
Sajnálom, ha most itt állok megszegyenülten.”
- 965 Szólt Siegfried úr erre: „Átkom sújtsa le a bor örét!
Kértem ide hét öszvérterhelésnyi méhsört és lórét!
Hogy lehetséges, ejnye, hogy az ide nem érkező?
Jobb volna táboroznunk közel a Rajna vizéhez!”
- 966 Tronjei Hagen felelte: „Ti nemes lovagok!
Itt a közelben egy hűs vizű forrást tudok.
Menjünk oda máris, hogy ne legyen bosszúság!”
Ebből az ötletből sok lovagra szakadt nagy szomorúság.
- 967 Siegfriedet, a leventét a szomjúság megtámadta.
Ezért ő az asztalt csakhamar lebontatta.
Menni akar a hegyre, ahol a forrás fakad.
Az ellene szótt aljas ármány a kívánt úton halad.
- 968 A Siegfried ejtette zsákmányt rakták több szekérre,
hogy az, vontatva lovakkal, a wormszi várat elérje.
Aki látta a zsákmányt, csodálta Siegfriedet.
Hagen az, aki vele szemben megszegte a hitet.

- Elindultak arra, ahol állt a jókora hárs.
 969 Tronjei Hagen így szólt: „Mondta nekem sokféle társ,
 hogy legyőzhetetlen Kriemhild férje versenyfutásban.
 Hej, de égek a vágtyól, hogy ezt magam is lássam!”
- Felelte erre Siegfried, a Német Alföld bátra:
 970 „Tegyünk, nosza, próbát! Akkor hát nincs más hátra,
 a futóverseny indul a forráshoz: iszkiri!
 Akárki lesz a győztes, díjazás jár neki.”
- Mondta Hagen: „Tegyünk hát próbát, de most, ne majd!”
 971 Felelte erre Siegfried: „Mielőtt szól a »rajt!«,
 én ide a fűbe, lábatok elé heverek!”
 Gunthernek az örömtől már-már a könnye pereg.
- Azt mondta a merész levente: „Ennél is tovább megyek!
 972 Felszerelést, mindent, amim van, magamra kell, hogy vegyek.
 Velem lesz a lándzsám, a pajzsom, és minden vadászholmi.”
 Felköti a tegzét, a kardját: így fog a forráshoz loholni.
- Gunther és Hagen nem így tesz: ők éppen levetkőznek.
 973 Egy szál ingük fehérlik. Ott állnak, remélve, győznek.
 Mint két erdei párdúc, úgy futott a két férfi.
 De a forrás vizéhez Siegfried hamarabb tudott odaérni.
- Ez a hős minden dologban mindenkit zebre tesz!
 974 Most lecsatolja kardját. A földön a tegez.
 Nekitámasztja a kardját a hős egy hársfaágnak.
 Ott áll a csobogónál, ahol a habok egymásra hágnak.
- Siegfriedben felgyülemlett minden kiválóság.
 975 A pajzsát ott lerakja, ahol a habok a partot mossák.
 Szomjas, de nem iszik addig, míg a király szomja nem csillapul.
 Guntherben köszönetként galád szándék lapul.
- A forrás vize hűvös, jóízű, tiszta.
 976 Gunther, fölé hajolva, merít, hogy azt issza.
 Miután ivott a vízből, oldalra lép.
 Siegfried is cselekedne örömet eképp.
- Udvariaskodni kár volt! Az íjat és a kardot
 977 és minden többi fegyvert Hagen messzebbre hordott,
 kivéve a lándzsát, mert azt kezébe vette,
 célozva a hős ruháján az odavarrt keresztre.
- Amíg Siegfried, a nagy hős a forrásból iszik,
 978 a lándzsehegy nagy erővel a keresztnek ütközik,
 a szívet keresztülütve. A vér Hagenre fröccsen.
 Ilyen gatzettet elkövetni nem fog egyetlen hős sem!

- 979 Allni hagyta a lándzsát, Siegfried szívébe vágón.
Ilyen gonosz indulattal ezen a világon
Hagen férfi elől még sohasem menekült.
Amikor Siegfried megérzi, hogy súlyos sebesült,
őrjögve felugrik a forrás vizeinél.
- 980 A szívéből kiállva a hosszú lándzsanyél.
Keresi, hol lehetne az íja vagy a kardja.
Ha megvan, Hagen akkor amit érdemel, azt kapja.
De a halálra sérült a kardját nem leli.
Nincs más fegyvere semmi: a pajzs marad neki.
981 Felkapja a forrás vize mellől, és Hagent megtámadja.
Előle nem menekülhet Gunther király udvarnagya.
- 982 Bár halálos sebesült már, csapása úgy suhog,
hogy arról a pajzsról csak úgy zuhog
a sok-sok drágakő, és a pajzs kettéhasad.
Látszik, a jövevény úr a bosszú útján halad.
- 983 Hagen a hős kezétől a földre dől.
Visszhangzik a forrás Siegfried ütéseitől.
Ha kéznél volna a kardja, lenne Hagen oda,
annyira tombol a sérült. Erre megvan minden oka.
- 984 Elsápad arca színe, lábán már nem tud állni.
Eddigi erejétől meg kell neki válni.
A halál jelét mutatja fakó arca színe.
Gyászba fog borulni érte sok szép nőnek a szíve.
- 985 Kriemhild ura lerogyott hát a virágok közé.
Őket a sebéből folyó vér bőséggel öntöze.
Azokat átkozni kezdte gyötrelmei között,
akik álnoksága révén a halálnak ütközött.
- 986 Akkor így szólt a sérült: „Ti gyáva aljasok!
Miért szolgáltalak titeket, ha kezetekről meghalok?
Hozzátok mindig hű voltam. Ezért az életemmel fizetek.
Közeli rokonotokkal nagy gonoszságot cselekedtetek.
- 987 Ez a szégyen arra is száll, aki később születik,
semhogy bűnrészes lehetne. Haragotokban ti pedig
az én személyemen nagy, túl nagy bosszút álltatok.
Undorral lökjenek ki maguk közül a derék lovagok!”
- 988 A lovagok odarohannak, ahol Siegfried a fúbe harap.
Mindannyiuknak keserves ez a nap.
Akiben becsület élt még, szívből megkönnyezte.
Érdemben gazdag vitéznek lett aznap siralmas veszte.

- 989 A burgundok királya Siegfriedet siratta.
A haldokló azt mondta erre: „Ezt inkább hagyd csak abba!
A baj miatt ne sírjon az, aki okozta,
mert szégyent érdemel csak. Kár, hogy a mai nap ezt hozta!”
- 990 Szól erre Hagen, a kegyetlen: „Nem értem, mit panaszol!
Vége a gondnak, a bajnak, amely rajtunk araszol.
Senki sem akad ezentúl, aki hatalmunkat fenyegetse.
Örülök, hogy az ő uralmát az én kezem lenyeste!”
- 991 „Te csak ne dicsekedjél!” – mondta Siegfried erre. –
„Ha látom, hogy benned a szándék honnét irányul merre,
bizonyos, hogy időben tapasztalod erőmet!
Senkit sem sajnálok úgy, mint Kriemhildet, drága nőmet.
- 992 Irgalmazzon az Isten, amiért fiam van,
aki el fog merülni a gyalázat-folyamban,
amiért atyafisága orvul gyilkolt.
Ezt siratnám” – mondta Siegfried –, „ha nem lennék hamar holt.
- C 1005 [Nagyobb gyilkosság nem esett még a világon sohasem”
– szólta Siegfried a királyhoz –, „mint ami történt velem.
Nagy vészek közepette életedet és híredet megóvtam.
Nem ezt érdemeltem, amiért hozzád hű voltam.”]
- 993 Szólt siratnivalóan a halálba induló:
„Nemes király, ha akarsz még valaha lenni jó,
úgy arra kérlek, mert már közel a végem,
hogy oltalmad alá kerüljön drága feleségem,
- 994 és kérlek, ne feledd, hogy édes húgod ő.
Fejedelmi hatalomban téged híven elismerő.
Szolgáim és az apám is, hogy visszatérek, leshetik.
Nincs még egy nő, akinek a férjét keservesebb halálra vetik!”
- 995 A réten a virágok véréből nedvesek.
A halállal tusázik. Győzelmes fegyverek
a halálnál: húsába vágnak. Pengéjük éles.
A bátor, büszke hős már nem volt beszélni képes.
- 996 Az urak, látva, hogy immár a nagy hős halott,
egy arany pajzsra tették, amely drágakővel kirakott,
és azton tanakodtak, mint lehet eltitkolni,
hogy Hagen volt a tettes, aki kezet emelt gyilkolni.
- 997 Szólt köztük nem kevés így: „Hát ez egy mocskos eset!
Legjobb, ha egybehangzón úgy mondjuk a történeteket,
hogy amikor Kriemhilda férje egyedül vadászni ment,
rablók törtek rá, megölték a fenyvesben, arra fent!”

Tronjei Hagen így szólt: „Majd én visszaviszem!
 És ha megtudja Kriemhild? Semmibe veszem!
 Brünhildet megalázta, és durva volt a sértés.
 Hogy mennyit fog zokogni, nekem mellékes kérdés.”

JEGYZETEK

Gunther nászéjszakája és a két királynő összeveszése után Siegfried halála a harmadik csúcspont a műben, egyszersmind a cselekmény első felének tulajdonképpeni lezárása. A Szerző nem kapkodja el: nyugodtan, részletezve, afféle középkori nagyrealistaként írja le a vadászatot, ezáltal mesteri módon előkészítve, lélektanilag is motiválva a gyilkosságot. Észrevehetjük, hogy Siegfried – noha pozitív szereplőnek, sőt a kiválóság megtestesítőjének állítja be a Szerző – rendkívül ellenszenvesen viselkedik, mindenkivel meggyűlölteti magát, és valósággal kiprovokálja a merényletet. Nem elég, hogy ő ejti el a legtöbb és legnemesebb vadat (köztük egy oroszánt is), nem elég, hogy halálra rémíti a végre lakomához jutó vadásztársaságot egy élve elfogott medvével (amelyet aztán ő és csakis ő tud elejteni), még versenyfutásban is megszégyeníti Gunthert és Hagent: összes fegyverét magára öltve is hamarabb ér a végzetes forráshoz náluk. Mindenre képes, egyet kivéve: átlátni rajtuk, észrevenni szándékaikat. Pedig azok nyilvánvalóak, legalábbis az olvasó számára.

Ugyanakkor Siegfriedet – legalábbis a halál perceiben – tekinthetjük Krisztus postfigurációjának is. Őt is élve szögezi fel a gyilkos kéz a keresztre. A 984. strófában említett „sok szép nő”, aki gyászba fog borulni érte, Krisztus siratására emlékeztet. A 987. strófában kimondott szörnyű átok, amely szerint Siegfried kiontott vére a burgundok ezután születendő ivadékaira is rá fog szállni, párhuzamba állítható azzal az újtestamentumi szöveghellyel (Máté 27.25), amely szerint Krisztus kiontott vére az egész zsidó nép fejére száll az idők végezetéig. Kriemhild cselekedeteit is – ennek megfelelően – a kollektív bosszú tébolya fogja vezérelni.

913

Bátrabbnak képzelni kit kell?: a Szerző keserű gúnyolódása. Az előző félsorban emlegetett medve, vadkan és bölény Ady Endre eltévedt lovasát juttatja a magyar olvasó eszébe. Talán bizony Ady olvasta Szász Károly fordítását?

915

vadászruha, „pirsgewant”: Siegfried nem azt a harci köpönyeget fogja viselni, amelyre Kriemhild felvarrta a keresztet. Az ilyen következtlenségek fölött érdemes napirendre térni.

Átkelnek a Rajnán: vagyis nem lehet a Vogézek a vadászat helyszíne, mint azt sokan feltételezik, mert az erdős hegység, akárcsak Worms, a Rajna bal partján fekszik. De az is lehet, hogy a Szerző (már megint) nagyvonalúan bánik a topográfiával.

918

a virág mind vörösre színeződött: Kriemhild rémálma a merényletkor be fog teljesülni.

923

Gernot és Giselher: nem akarnak részt venni a gyilkosságban. Hiába: tudnak a tervről, és nem akadályozzák meg, nem figyelmeztetik Siegfriedet, ezért ők is bűnrészesek.

928

a legjobb vad: gonosz célzás Siegfriedre, akit Hagen fog „elejteni”.

930

a vadászok, „di gesellen”: a hajtók által elejtett vadak is Siegfried zsákmányának számítanak. A Szerző szóhasználatában összerosódnak az úri vadászok és a vadászatban segédkező szolgák.

932

izmos rozsomák, „starkez halpswuol”: az állat neve csak ezen a helyen fordul elő a német írásbeliségben, ezért a tudósok mindmáig vitatkoznak, mit is jelenthet. Ízelítőül néhány ötlet. Vadmalac, a „halp” miatt. (No de elképzelhetjük-e egy ilyen

nagy hősről, hogy vadmalacot öl puszta kézzel? Különben is, lesz mindjárt egy kifejtett vadkanunk.) Farkas. (De arra van egy közismert, közérthető szó.) Bölény. (De az is lesz még, saját nevén.) Vadló. Jávorszarvas. Törpesárkány. Kentaur. Szász Károly a farkasra szavaz, amely nála a szótagszám kedvéért „csikaszk farkas”. Én egy olyan állatot kerestem, amely előfordulhatott a régi német erdőségeken, kisebb az oroszlánnál (mert mindjárt az is lesz), de egy Siegfriednél gyengébb hős nem merné puszta kézzel megátadni, és nem annyira közismert, mint a farkas. Ez pedig a rozsomák.

oroszlán: a „leuwe” jelentése egyértelmű, mégis azt állítják némelyek, hogy inkább hiúzról lehet szó. A Szerző nem úgy gondolkodott, mint ezek a tudósok: őt nem az érdekelte, hogy él-e oroszlán a Rajna-vidéken, hanem az volt fontos neki, hogy Siegfried a halála előtt még egy oroszlánt is elejtsen. A másik lehetséges megoldás: egy népvándorlás korabeli vándorcirkusztól megszökött oroszlán jön szembe a nagyerejű hőssel.

934

rénszarvas, „schelch”: ez is egy hapax legomenon, az én fordításom tippnek tekintendő. A strófában négyféle állatot említ a Szerző, ebből Szász Károly kettőt kispórol, marad az ő verziójában a bölény és a „bival”.

936

aligha vállalkozik: nem volt szokás karddal vadászni. A vaddisznót többnyire lándzsával ejtették el.

938

huszonnégy kutyafalka: ez jelzi a vadászkörzetek eloszlását és az erdő egészének nagyságát. Börzsöny vagy Bakony méretű tájat képzeljen a magyar olvasó.

940

gereznákat lenyúzuva: a vadászat helyszínén volt a teríték, ahol a zsákmányt megnyúzták, kiszigerelték és feldarabolták. A bőroket és a húst külön szertartás keretében vitték a király, illetve a fővadász elé.

941

a király: Gunther mindvégig jelen van a vadászon, de az ő teljesítményét elhallgatással értékelteti a Szerző.

945

köves rész, „gewelle”: hegyomlás következtében jöhetett létre.

947

szórákozás, derü: Siegfried nem veszi észre, hogy valójában halálra rémíti az udvart a medvével. Az ebből adódó komikumot a Szerző alaposan kihasználja.

949

tegez, „kochaer”: nyílveszőtok, puzdra.

950

Párducbőr és édes illat: elterjedt hiedelem volt, hogy a párduc kellemes illattal csalogatja magához a zsákmányállatokat.

tekerő szerkezet, „antwerc”: így neveztek minden csavaros szerkezetet, a kőhajító gépeket is. Siegfried keze nem „gyenge kéz”, számára az antwerc inkább csak státusszimbólum.

951

tengeri vidra, „ludem”: újabb hapax legomenon, esetünkben olyan ismeretlen állat, amelynek értékes prémje van. Szász Károly szerint „hiúz”.

952

Balmung: a fontosabb kardok tulajdonnevet viseltek. Mint láttuk, nemcsak harcban jeleskedik Balmung, hanem vadászon is.

953

köpü, „tülle”: a nyílvesző elejébe illesztett vasvagy rézcső, amely a nyílhegyet rögzíti.

nyílhegy, „sahs”: tkp. kétélű kés, amilyen a harci nyílhegynél jóval szélesebb vadásznyílhegy is volt. A szó a szászokról kapta a nevét, akik eredetileg ilyen kést használtak.

954

vadászi-mód, „weidenlich”: a Szerző szóalkotása.

956

konyha: tábori konyha, szabadtéri tűzhelyekkel.

964

Spessart: Würzburg környéki erdő, messze a Rajnától. Pimaszság Hagentől, amikor azt állítja, hogy azt hitte, ott lesz a vadászat.

965

Áskom sújtsa, „hab undanc”: Hagenre vonatkozik. Ő irányította máshová nemcsak a bort, hanem Siegfried méhsörét és lőrét is.

lőre, „lutertranc”: felvezetett törköly másoderjesztésű szüredéke.

969

hárs: a középkori tájleírásokban a forrás tartozéka.

971

a fübe (...) heverek: Siegfried ezzel is előnyt ad versenytársainak. Amikor ők nekiiramodnak, neki még fel kell tápázkodnia, még hozzá fegyvereivel együtt.

977

Udvariaskodni: a fegyverek lerakása tiszteletudó gesztus volt.

kereszt: némely irodalomtudósok arra hívják fel a figyelmet, hogy Siegfried részletesen leírt, pompás vadászöltözéke nem lehet azonos azzal a harci köpönnyel, amelyre Kriemhild rávarrta a keresztet. Én viszont elbeszélőként úgy látom: ha egyszer Kriemhild felvarrta a keresztet, akkor az ott van Siegfried hátán, függetlenül attól, hogy éppen milyen öltözéket visel.

979

menekül, „vlühten”: szó szerint is lehet érteni, vagyis úgy, hogy Hagen a halálos dőfés után elszalad. Csakhogy egyrészt Hagen fondorlatos és kegyetlen ugyan, de egyáltalán nem gyáva. Másrészt azért is ott kell maradnia a helyszínen, mert máskülönben Siegfried nem verhetné agyba-főbe a pajzsával. Itt inkább arról van szó, hogy a Szerző a gyilkosság pillanatában – igazi nagy íróként

– kijelenti, hogy Hagen nemcsak gyűlöli Siegfriedet, nemcsak növekvő hatalmától tart, hanem annak kiválósága elől is menekül, ezért „gonosz” az indulata. Ezáltal Hagent is, a maga sötét voltában, nagyobb formátumúvá teszi, mint eddig volt.

984

szín: feltűnő a „varwe” szó használata kétszer egymás után. Az arc fakó színe ellentétben áll az öszszéverzett pázsit vörösével.

később születik: Siegfried megátkozza a burgundok ezután születendő ivadékait is. (A 992. strófában saját fiát sem fogja kímélni, minthogy ő is vérrokona Gunthernek.)

C 1005

Azért érzem indokoltnak e strófa beiktatását, mert számottevően növeli a szöveg belső feszültségét, ha Siegfried előbb keserűen vádolja Gunthert, és csak aztán ajánlja oltalmába az özvegységre jutó Kriemhildet.

995

A halál: fegyveres vitéz képében jelenik meg, és nyílt küzdelemben győzi le Siegfriedet, nem úgy, mint Hagen.

998

visszaviszem: mármint Siegfried holttestét Wormsba. Hagen cinikus szavaiból kiderül, hogy Kriemhildnek is ártani akar, és hogy Siegfried halála után magát tekinti a hatalom tényleges birtokosának.

Fordította és a jegyzeteket írta Márton László

■ **Márton László** (Budapest, 1959): író, műfordító és esszéista. Könyvei a Kalligramnál: *M. L., a gyilkos* (2012), *A mi kis köztársaságunk* (2014), *Faust I-II.* (műfordítás, 2015), *Hamis tanú* (2016), *Walther von der Vogelweide: Összes versei* (műfordítás, 2017), *Két obelisz* (regény, 2018).